

VOOR EEN BETERE AANSLUITING BIJ DE
WENSEN EN BEHOEFTE VAN DE STUDENT

Richting meer personaliseren van het onderwijs

De wereld wordt steeds dynamischer en het onderwijs beweegt hierin mee. Afgelopen jaren is de beweging in gang gezet om flexibeler onderwijs aan te bieden. Ook al is het vaak wel de ambitie van onderwijsinstellingen in Nederland om het onderwijs meer te personaliseren, staat het veelal bij het voltijdonderwijs nog in de kinderschoenen. De praktijk blijkt namelijk soms weerbarstig. Desalniettemin is het onvermijdelijk dat in de komende jaren meer en meer stappen in die richting gezet gaan worden. Wat is er allemaal nodig om flexibel onderwijs aan te bieden? Daarvoor is het eerst belangrijk om goed scherp te krijgen wat gepersonaliseerd en flexibel onderwijs precies is en waarom onderwijsinstellingen die kant op zouden willen bewegen. Welke voordelen kan het hebben? En welke uitdagingen zijn er om het goed in te richten? In deze bijdrage zal ik enkele belangrijke aspecten van flexibilisering benoemen en aandachtspunten beschrijven voor onderwijsinstellingen ter ondersteuning in het nemen van de juiste stappen. **MARIOLA GREMMEN**

GEPERSONALISEERD ONDERWIJS: DOELEN EN VORMEN

Op dit moment hebben we in Nederland een diplomagericht onderwijssysteem. Bij de meeste opleidingen, die nog nauwelijks tot geen flexibilisering bieden, dienen studenten door bepaalde hoepels te springen op vastgestelde momenten middels vastgestelde manieren van toetsing. De vaste structuur kan zorgen voor duidelijkheid en een erkend diploma voor studenten. Zo doen ze alle kennis en vaardigheden op om beroepsbekwaam te zijn en als beginnende professional aan de slag te gaan in het werkveld. Voor zowel werkgevers als studenten is het voordeel dat studenten zich met een logische opbouw door de jaren heen de juiste kennis en vaardigheden eigen maken.

Er zijn echter ook enkele nadelen van dit statische onderwijs. Zo kunnen studenten aanbodgericht gaan studeren, waarbij ze niet zelf nadenken wie ze zijn en wat ze eigenlijk willen leren (vraag gestuurd leren). Dit kan leiden tot passiviteit. Het is immers al uitgedacht door de docenten wat ze moeten leren, wanneer en hoe ze moeten aantonen dat ze wat geleerd hebben. Ook is het voor lerenden dan niet mogelijk om te versnellen of te vertragen binnen bepaalde modules, wanneer ze de stof bijvoorbeeld gemakkelijk of lastig vinden of studeren graag »

willen combineren met andere bezigheden. Sommigen beoefenen bijvoorbeeld topsport, zijn zwanger, hebben een eigen bedrijf of zijn mantelzorgers. Deze omstandigheden of persoonlijke keuzes kunnen ervoor zorgen dat studenten sneller of langzamer door bepaalde studie onderdelen heen willen.

Uit bovenstaande komt al naar voren dat onderwijs dat zich meer richt op de specifieke lerende, meer gepersonaliseerd leren, beter zou kunnen aansluiten bij de wensen en behoeften van de student op dat moment. Ook het werkveld heeft hier belang bij, aangezien het beroepenveld steeds sneller verandert en wendbare professionals vraagt. Meer gepersonaliseerd leren en daarmee ook aandacht voor zich constant ontwikkelen en leven lang leren lang leren sluiten hier bij aan.

FLEXIBILISERING VAN HET ONDERWIJS

Om onderwijs meer te personaliseren, is flexibilisering van het onderwijs een middel. Flexibel onderwijs

kan een variatie zijn in (1) tijd/tempo, (2) vorm/manier en/of (3) inhoud.

1. Flexibilisering in tijd/tempo gaat erover dat we nu, bijvoorbeeld in het hbo, vaak werken met blokken van tien weken en semester van twintig weken. Studenten hebben hierbij niet de vrijheid om zich de stof langzamer of sneller eigen te maken. Een voordeel van flexibiliseren in tempo is dat er meer aangesloten wordt bij de voorkennis en de capaciteiten van de studenten. Studenten kunnen dan een module afronden wanneer ze de leeruitkomsten hebben behaald, door flexibel te toetsen. Daarnaast hoeven studenten dan ook niet maanden te wachten, soms zonder onderwijs in die periode, om een herkansing te kunnen maken. Dit werkt meer motiverend binnen de modules en maakt bijvoorbeeld ook het switchen van studie gemakkelijker.

2. Flexibilisering in vorm/manier betekent dat studenten meer vrijheid krijgen om zelf te bepalen hoe ze de leeruitkomsten van een module

behalen. De activiteiten die daarvoor nodig zijn en de resultaten die uit die activiteiten volgen kunnen dan verschillen per student. De een vindt het fijn om boeken of artikelen te lezen en de ander bekijkt filmpjes. De een maakt graag een verslag en de andere heeft liever een mondeling assessment. Verschillende vormen worden dan mogelijk: studenten behalen de leeruitkomsten door het volgen van een eigen leerpad. Ook valt onder deze vorm van flexibilisering dat er variatie is van waaruit studenten leren, zoals vanuit huis, op school, in de praktijk of bij een andere instelling.

3. Flexibilisering op inhoud gaat over verschillende mogelijke leerroutes. Waar ligt de interesse van de student? Wat wil de student graag leren? Modules bij verschillende opleidingen binnen en buiten de eigen instelling volgen past bij dit idee.

Internationaal zijn er steeds meer experimenten om het onderwijs te personaliseren. In Nederland zijn we

**HET IS ONVERMIJDELIJK
DAT WE RICHTING
GEPERSONALISEERD
LEREN GAAN**

ook druk bezig met het creëren van mogelijkheden voor persoonlijke keuzes in tijd, vorm en inhoud van het onderwijs dat studenten willen volgen.

FLEXIBELER ONDERWIJS INRICHTEN

Het streven naar gepersonaliseerd onderwijs om meer aan te sluiten

bij individuele behoeften is mooi, maar niet gemakkelijk te realiseren. Flexibilisering is nodig als middel om gepersonaliseerd onderwijs mogelijk te maken en om dat goed in te zetten is digitalisering onontbeerlijk. Het onderwijsaanbod dient dan onder andere gedigitaliseerd te worden en docenten moeten zich verder professionaliseren op digitale vaardigheden.

Ook verschuift de rol van docenten steeds meer naar coach en studieloopbaanbegeleider. Als onderwijsinstelling zorg je ervoor dat er in de basis veel structuur is en alles overzichtelijk aangeboden wordt en zorg je er met de individuele student samen voor dat deze meer ontwikkelingsgericht kan leren. Je geeft studenten hiermee de vrijheid om zelf regie te nemen over het leerproces, maar hiervoor dien je ze goed te begeleiden. Het is echt een balans tussen het bieden van structuur en het geven van eigen regie. Hoe weten studenten wat ze moeten kiezen? Er is een standaard programma nodig voor de gemiddelde student en daarnaast is de durf nodig om te willen bekijken wanneer dit gemiddelde systeem niet aansluit. Dan kunnen gepersonaliseerde uitzonderingen gemaakt worden.

Het is wel belangrijk om in deze vrijheid te blijven bekijken of wat studenten doen nog een samenhangend geheel vormt, wat leidt tot een erkend diploma. De mogelijkheden zouden dan eigenlijk kunnen lijken op een spoorboekje: welke sporen kan ik kiezen, welke sporen lopen dood en welke creëren extra mogelijkheden? Het einddoel is duidelijk en er zijn wat vooropgezette opties om er te komen, maar de weg er naartoe kan gepersonaliseerd worden wanneer daar behoefte naar is.

Kortom, het is een zoektocht naar het bieden van keuzes en het aanslui-

ten bij en regie geven aan studenten, maar ook te bekijken of studenten daar aan toe zijn. Zeker jonge studenten zien vaak nog niet goed in welke keuzes ze daadwerkelijk hebben. Kunnen ze wel goed doordachte en onderbouwde keuzes maken? Weten ze precies waarvoor ze kiezen? En leiden alle keuzemogelijkheden er misschien toe dat ze helemaal niet meer weten wat ze moeten kiezen?

KANSEN EN UITDAGINGEN

Bij deeltijd opleidingen is flexibilisering al meer doorgevoerd dan bij voltijd onderwijs. Het gaat hierbij vaak om werkenden en anderen die zich een leven lang ontwikkelen en minder vaak om 17- en 18-jarigen. Vaak is het dan omscholen en hebben de studenten al een opleiding volledig afgerond. Een manier om dan gepersonaliseerd en flexibel bij te leren, is door het halen van zogenaamde 'micro-credentials'. Dat zijn eigenlijk een soort certificaten die bepaalde competenties aantonen. Wereldwijd neemt dat nieuwe systeem met micro-credentials een vlucht. Naast een diploma halen professionals vaak nog wel 15 aanvullende micro-credentials. Het geeft de vrijheid om zelf te bepalen wat je wilt leren en vanuit welke context. Dit systeem biedt een kans om dat in Nederland ook uit te gaan testen.

Als we dit in Nederland meer gaan doorvoeren, dient het huidige onderwijsstelsel aangepast te worden. Op dit moment betalen studenten bijvoorbeeld collegegeld voor een geheel studiejaar, ongeacht hoeveel modules ze volgen. Dat faciliteert niet het idee om eigen keuzes te maken over de hoeveelheid en de snelheid van de te volgen modules. Vanuit het Ministerie van OCW is daarom een experiment gestart waarbij studenten per studiepunten betalen. Nominaal studeren wordt

hierbij niet meer als normaal gezien, maar studenten kiezen zelf het tempo en wat en vanuit waar ze willen studeren. Voorafgaand aan een studiejaar betaalt een student voor het aantal gekozen te behalen studiepunten. Echt maatwerk dus.

DE BALANS VINDEN TUSSEN STRUCTUUR BIEDEN EN REGIE GEVEN AAN STUDENTEN

Het is een grote uitdaging om flexibeler voltijd onderwijs te gaan bieden. Bij het deeltijd onderwijs en internationaal zien we echter mooie voorbeelden, wat kansen biedt om mogelijkheden in het voltijd onderwijs te verkennen. Welke stappen zijn haalbaar bij jongere studenten? Hoeveel structuur moeten we precies bieden en hoe kunnen docenten zich op de juiste manier, meer coachend, opstellen? Wat sluit het goed aan bij behoeften van het werkveld?

Het is voor studenten belangrijk om een goede spreiding van de studiebelasting aangeboden te krijgen. Ook hebben ze peers nodig, onderlinge intervisies en de context van de school. Te veel vrijheid en/of te weinig begeleiding in het maken van keuzes kan leiden tot keuzestress en verkeerde keuzes. Fijn dat er veel experimenten plaatsvinden en mogelijkheden verkend worden om meer aan te sluiten bij persoonlijke leerbehoeften van studenten, door het bieden van een juiste balans tussen structuur en vrijheid met de juiste begeleiding. ■

DE AUTEUR IS ONDERWIJSKUNDIGE EN
VERBONDEN AAN DE AVANS ACADEMIE. VOOR
MEER INFORMATIE: MC.GREMMEN@AVANS.NL